

Алеся Горностаї

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна)
Researcher ID: AAF-6120-2021
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0101-6808>
Gornostayales@gmail.com

УДК 343.62:343.21(477)

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У СПРАВАХ ПРО ПЕРЕДАЧУ БАТЬКАМИ ДИТИНИ НА НЕЗАКОННЕ УСИНОВЛЕННЯ: У РІЧИЩІ ІДЕЙ ВОЛОДИМИРА СТАШИСА

АНОТАЦІЯ. Наукова спадщина академіка Володимира Сташиса становить фундаментальну частину української кримінально-правової доктрини, зокрема, у сфері визначення сутності покарання, його цілей і меж гуманізації репресивного інструментарію. Його концепція покарання як необхідного, але обмеженого за обсягом інструменту державного примусу, що має бути спрямований насамперед на запобігання злочинності й ресоціалізацію особи, залишається актуальною й сьогодні.

Питання гуманізації кримінального покарання у справах, пов'язаних з передачею дитини батьками на незаконне усиновлення, набуває особливої актуальності в контексті повномасштабної війни в Україні. Це зумовлено як необхідністю врахування складних соціальних, психологічних та економічних чинників, які можуть спонукати батьків до таких дій, так і загальною переорієнтацією кримінального права з каральної моделі на модель, що передбачає індивідуалізований підхід до особи правопорушника. До того ж кримінальні кодекси деяких європейських країн містять спеціальні норми, які передбачають менш суворе покарання за передачу дитини на незаконне усиновлення, якщо вона вчинена батьками.

У цьому контексті наукова спадщина академіка В. Сташиса набуває особливої ваги. В. Сташис обстоював ідею обмеженого, обґрунтованого застосування кримінального покарання, орієнтованого не стільки на кару, скільки на досягнення ресоціалізаційного та превентивного ефекту. Його підхід до покарання як до соціально зумовленого, але контрольованого державного інструменту впливу, заснованого на принципах справедливості, пропорційності та гуманізму, є актуальним і нині. У справах, пов'язаних із передачею батьками дитини на незаконне усиновлення, така парадигма дає змогу по-новому осмислити суспільну небезпеку діяння, враховуючи складні життєві обставини суб'єктів правопорушення та використати досвід європейських країн.

Тож аналіз можливості пом'якшення кримінальної відповідальності у зазначених справах у світлі ідей В. Сташиса уможлиблює не лише розширити наукове розуміння цієї категорії злочинів, а й сформулювати практичні підходи до їх правової оцінки відповідно до сучасних принципів гуманістичного кримінального права.

Ключові слова: гуманізація покарання; торгівля людьми; незаконне усиновлення; кримінальна відповідальність за передачу дитини на незаконне усиновлення батьками; європейський досвід.

Передача дитини батьками на незаконне усиновлення є одним із прихованих і водночас найскладніших для правової кваліфікації різновидів торгівлі людьми. Така форма експлуатації не завжди супроводжується прямим отриманням матеріальної вигоди, однак вона характеризується передачею контрольних функцій над дитиною третім особам поза межами правового регулювання, що порушує як національні норми, так і міжнародні стандарти захисту прав дитини. Незважаючи на зовнішню схожість з актом усиновлення, в основі подібних дій нерідко лежить експлуатаційний мотив, що виводить їх у площину кримінально караних форм торгівлі людьми.

Торгівля неповнолітніми (й малолітніми) особами та їх продаж є одними з найтяжчих злочинів проти дітей, які вийшли на перший план протягом останніх кількох десятиліть. Поширення збройних конфліктів у світі суттєво підвищує вразливість дітей і серйозних порушень їх прав, зокрема, зростає ризик їх втягнення в торгівлю людьми під час воєнних дій і перехідних кризових періодів. Хоча сфера боротьби з торгівлею людьми здебільшого зосереджена на заходах щодо запобігання та реагування на торгівлю людьми з метою сексуальної, військової експлуатації та трудової діяльності, особливої уваги потребує феномен сімейної торгівлі людьми, коли експлуатація здійснюється або ініціюється членами родини, включаючи випадки продажу чи передачі дитини біологічною матір'ю. Дані агентства ООН з питань міграції свідчать, що майже половина випадків торгівлі дітьми починається за участю члена сім'ї¹. Дослідження, опубліковане в журналі *Journal of Family Violence*, в якому всі торговці людьми були членами сім'ї, показало, що майже 65 % з них були матерями, а 32 % – батьками жертв².

Проблемними питаннями торгівлі людьми на дисертаційному рівні займався, зокрема, В. Козак³; на монографічному рівні – В. Борисов і Н. Гуторова⁴, М. Вербенський⁵, В. Ліпкан, О. Кушнір⁶, А. Андрушко⁷ та ін.

Наукова стаття базується на аналізі норм Кримінального кодексу (далі – КК) України 2001 р.⁸ та законів України, якими вносилися зміни до інституту покарання за торгівлю людьми з 2001 по 2025 р., а також норм кримінальних кодексів зарубіжних країн. У роботі використано компаративний метод,

¹ Family members linked to nearly half of child trafficking cases, new UN-backed data reveals (28 November 2017, United Nations) <<https://news.un.org/en/story/2017/11/637532>> (accessed 20.06.2025).

² M Hartmann, M Nikkel, 'Familial trafficking: A crime against children' (April 5, 2019, The Exodus Road) <<https://theexodusroad.com/familial-sex-trafficking-a-crime-against-children>> (accessed 20.06.2025).

³ В Козак, 'Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми (аналіз складу злочину)' (автореф дис канд юрид наук, 2003) 20.

⁴ *Протидія організованій злочинності у сфері торгівлі людьми* (В Борисов, Н. Гуторова (ред), Одиссей 2005).

⁵ М Вербенський, Т Мінка, Д Негодченко, *Протидія торгівлі людьми в Україні* (Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ 2010) 236.

⁶ В Ліпкан, О Кушнір, *Правові та організаційні засади взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми* (Акад. наук вищ. освіти України 2013) 372.

⁷ А Андрушко, *Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи* (Вайте 2020) 560.

⁸ Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>> (дата звернення 20.06.2025).

коли шляхом порівняння виявляють загальне й особливе, а також причини цих подібностей і розходжень, зміни, що відбулися; зіставляють рівні розвитку досліджуваного об'єкта, визначають тенденції розвитку. Порівняльно-правовий (порівняльний, компаративний) метод використаний у роботі для визначення змісту та сутності кримінально-правових норм про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми, характеристики кримінальної політики держави щодо цього виду злочину з метою виявлення загальних сутнісних рис і характеристик, закономірностей розвитку для подальшого визначення можливих напрямів удосконалення кримінального законодавства України і практики його застосування.

У культурній і правовій традиції більшості суспільств акт “продажу” дитини асоціюється з крайньою формою експлуатації та морального занепаду. Ситуація, у якій мати продає власну (рідну) дитину, є однією з найбільш етично шокуючих і юридично криміналізованих форм торгівлі людьми. Такий акт передбачає навмисне відчуження живої особи, з якою існує біологічний та емоційний зв'язок, часто в обмін на матеріальну вигоду. Продаж або передача дитини власною матір'ю є актом об'єктивації, який перетворює дитину на товар. Це підриває основи не лише морального, а й правового розуміння батьківства як соціальної функції, пов'язаної з відповідальністю, а не з правом власності.

Такий підхід отримує відображення і в законодавстві. Так, у ч. 3 ст. 149 КК України передбачено особливо кваліфікуючу ознаку – вчинення цього кримінального правопорушення батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками потерпілого.

Чому ж торгівля дитиною, яка здійснена матір'ю чи батьком, карається так суворо? Мабуть, вирішальними факторами тут є наявність корисливого мотиву в багатьох випадках. Батьки часто керуються корисливим мотивом. Батьки рідко діють імпульсивно, тому торгівля дитиною здійснюється, як правило, з заздалегідь обдуманим умислом. Під час передачі дитини матір або батько зазвичай діють свідомо, не зазнають впливу гормонального шоку чи психозу. Суспільна небезпечність сімейної торгівлі полягає в тому, що вона руйнує базові морально-етичні засади родини, ускладнює ідентифікацію злочинів правоохоронцями (через довіру до родини), формує толерантність до експлуатації в суспільстві. У деяких регіонах чи соціальних групах нелегальні передачі дітей від однієї родини до іншої можуть сприйматись як “життєвий вихід”. Це нормалізує експлуатаційні практики на рівні побутової моралі – що ще небезпечніше, бо породжує толерантність до зла.

Саме тому в кримінальних кодексах багатьох країн торгівля дитиною, вчинена батьками, карається значно суворіше.

Так, КК Іспанії у ч. 11 ст. 177-біс (Торгівля людьми) цей злочин карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років. А якщо жертва є ди-

тиною злочинця, і в нього є інші діти, – щодо них також додатково признається позбавлення батьківських прав⁹.

КК Франції у ст. 225-4-2 (Обтяжливі обставини торгівлі людьми) визначає як одну із таких обставин вчинення цього злочину особою, яка є біологічним батьком / матір'ю або законним усиновлювачем жертви. Основний склад злочину (ст. 225-4-1) передбачає покарання до 7 років позбавлення волі та штраф у розмірі до 150 тисяч євро. Вчинення цього злочину батьками карається десятима роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 1,5 мільйона євро¹⁰.

КК Угорщини у п. “а” ч. 2 ст. 192 (Торгівля людьми та примусова праця) передбачає вчинення цього злочину, зловживаючи відносинами виховання, опіки, обтяжливою обставиною. Основний склад злочину передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строком від одного до п'яти років. Вчинення цього злочину батьками карається позбавленням волі строком від двох до восьми років¹¹.

КК Румунії передбачає спеціальну норму – ст. 211 (Торгівля неповнолітніми). Пункт “d” ч. 2 цієї статті передбачає більш суворе покарання, якщо цей злочин вчинений членом сім'ї неповнолітнього. Основний склад передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до десяти років. А вчинення цього ж діяння батьками карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років¹².

КК Італії містить дві норми – ст. 601 (Торгівля людьми) і ст. 602 (Придбання та продаж рабів), які передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до двадцяти років. У ст. 602-ter (Обтяжливі обставини) визначено, що за вчинення злочинів, передбачених статтями 600, 601 та 602, покарання збільшується вдвічі або до двох третин, якщо діяння вчинене висхідним родичем, усиновлювачем¹³.

Проте багато кодексів європейських країн не передбачають підсилення кримінальної відповідальності за торгівлю дітьми у разі вчинення її батьками дитини.

Так, КК Чехії передбачає спеціальну норму – § 169 (Передача дитини під контроль іншої особи), проте не виокремлює батьків як спецсуб'єктів¹⁴.

⁹ Codice penale. Testo del Regio Decreto 19 ottobre 1930, n. 1398 <<https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>> (accessed 20.06.2025).

¹⁰ Code pénal. Version en vigueur au 10 mars 2004 <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITE XT000006070719/2004-03-10> (accessed 20.06.2025).

¹¹ 2012 évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről <<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>> (accessed 20.06.2025).

¹² Codul penal din 17 iulie 2009 <<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>> (accessed 20.06.2025).

¹³ Codice Penale (n 9).

¹⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>> (accessed 20.06.2025).

КК Литви у ст. 147 (Торгівля людьми)¹⁵ і КК Словаччини у § 180 (Передача дитини під контроль іншої особи)¹⁶ також не посилюють кримінальну відповідальність у разі вчинення цього злочину батьками дитини.

Водночас у багатьох кодексах використовується інша обов'язкова або кваліфікуюча ознака складу торгівлі дітьми – корисливий мотив.

Згідно зі ст. 225-4-1 КК Франції торгівля людьми – це дія, вчинена в обмін на винагороду, іншу вигоду або обіцянку такої винагороди / вигоди¹⁷.

Стаття 147 КК Литви закріплює обов'язкову мету щодо торгівлі людьми – отримання матеріальної чи іншої особистої вигоди¹⁸.

Пункт “а” ч. 2 § 180 КК Словаччини (Передача дитини під контроль іншої особи) передбачає корисливий мотив як кваліфікуючу ознаку складу. Покарання за основний склад – позбавлення волі на строк до трьох років, а якщо цей злочин супроводжується отриманням великої винагороди для себе або іншої особи – позбавленням волі на строк від чотирьох до десяти років¹⁹.

Частина 1 § 169 КК Чехії встановлює покарання за передачу дитини за винагороду під контроль іншої особи з метою усиновлення або для іншої подібної мети у вигляді позбавлення волі до трьох років. Частина 2 цієї статті передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на термін від двох до восьми років або конфіскацію майна, якщо цей злочин вчинений з наміром отримати для себе або іншої особи значну вигоду. Частина 3 § 169 КК Чехії за вчинення цього злочину з метою отримання для себе або іншої особи великої вигоди передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на термін від трьох до десяти років²⁰.

Окремою формою торгівлі дітьми, яка вчиняється батьками, є передача дитини на незаконне усиновлення / удочеріння в іншу родину. КК України передбачає, що батьки можуть діяти й без корисливого мотиву, передаючи дитину на усиновлення. Але для кваліфікації їх дій за ч. 3 ст. 149 КК України необхідно встановити у них усвідомлення того, що їхню дитину інші особи усиновлюють заради отримання користі (виплати, пільги тощо). У будь-якому разі їхні дії становлять кваліфікований склад і є особливо тяжким злочином.

Однак варто звернути увагу на те, що в кримінальних кодексах низки європейських країн спостерігається більш диференційований підхід до таких ситуацій. Зокрема, передача власної дитини з метою її подальшого усиновлення, нехай і з порушенням установленної процедури, кваліфікується не як класична торгівля людьми, а як окремий склад злочину. Навіть якщо батьки мають корисливий мотив. Така кваліфікація дає змогу враховувати особли-

¹⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555>> (accessed 20.06.2025).

¹⁶ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>> (accessed 20.06.2025).

¹⁷ Code pénal. Version consolidée au 10 mars 2004 (n 10).

¹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas (n 15).

¹⁹ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (n 16).

²⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (n 14).

вості мотиву та характеру дій батьків, які, хоча й порушують закон, не мають на меті сексуальної експлуатації, трудового рабства чи торгівлі органами, тобто не діють у рамках найбільш небезпечних форм торгівлі людьми.

Наприклад, § 180 Словаччини (Передача дитини під контроль іншої особи) – передача дитини всупереч загальнообов’язковому правовому припису іншій особі з метою усиновлення, а також отримання дитини з цією ж метою²¹.

Або ідентично сформульована стаття в КК Чехії (§ 169) – передача за винагороду дитини під контроль іншої особи з метою усиновлення або для іншої подібної мети. За ці злочини встановлене покарання у вигляді позбавлення волі до трьох років²².

Цей підхід видається прогресивним, адже він не тільки краще відображає реальний рівень суспільної небезпеки діяння, а й дає змогу зосередити зусилля правоохоронних органів на боротьбі з дійсно тяжкими формами торгівлі дітьми. Водночас він не позбавляє державу можливості реагувати на порушення прав дитини, але робить це пропорційно до характеру правопорушення.

Отже, доцільним видається і для українського законодавця переглянути підхід до кримінально-правової оцінки ситуацій, коли батьки передають свою дитину виключно з метою незаконного усиновлення. Такі діяння, з урахуванням соціального контексту, повинні кваліфікуватися окремо – із передбаченням м’якшої відповідальності, яка, проте, залишатиметься ефективним превентивним засобом проти порушення прав дітей.

Натомість відповідно до ч. 3 ст. 149 КК України такі дії становлять особливо тяжкий злочин, який карається позбавленням волі на строк від восьми до п’ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої. Погодьтеся, відмінність у покаранні таких дій відповідно до кодексів європейських країн та України суттєва.

Висновки. Питання про незаконну передачу дитини для усиновлення насправді дуже складне й чутливе. У контексті війни ситуація, коли мати передає свою дитину іншій родині на постійне проживання поза встановленими законом процедурами, набуває особливої етичної та правової складності. З одного боку, така дія може бути вимушеною відповіддю на загрозу життю та здоров’ю дитини: наприклад, у разі евакуації, втрати житла, або неможливості забезпечити елементарні умови для існування. З іншого боку, передача дитини без офіційного оформлення опіки, усиновлення чи тимчасового влаштування порушує основоположні принципи права дитини, зокрема – право на правовий статус, безпеку, захист від експлуатації.

Особливе занепокоєння викликає те, що в умовах воєнного хаосу важко провести чітку межу між актом милосердя і фактичним “відчуженням

²¹ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (n 16).

²² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (n 14).

дитини”. Якщо незаконна передача дитини супроводжується грошовою винагородою, це дійсно має кваліфікуватися як торгівля людьми з експлуатаційною метою незаконного усиновлення / удочеріння. Однак чи не занадто сувора караність таких дій батьків, якщо при передачі дитини для усиновлення у них відсутній корисливий мотив? Коли вони діють, вважаючи, що це кращий шлях для забезпечення майбутнього їхньої дитини. Особливо натепер. Саме тому незаконна передача дитини під час війни для усиновлення потребує уважної правової оцінки, що враховує як намір матері або батька, обставини ситуації, так і наслідки для самої дитини.

У цьому контексті слушною є позиція академіка В. Сташиса, який наполягав на необхідності гуманізації кримінального законодавства, індивідуалізації покарання та врахування соціально-психологічних обставин вчинення злочину. Його ідеї передбачають не лише справедливе покарання, а й диференційований підхід до оцінки поведінки особи в умовах морального чи соціального конфлікту. Застосування таких підходів до оцінки передачі дитини в умовах війни дало б змогу уникнути надмірної криміналізації в ситуаціях, де головним мотивом був не корисливий інтерес, а прагнення зберегти дитині життя або забезпечити її безпеку. Це відповідає базовим засадам кримінального права, зокрема принципу справедливості, який В. Сташис вважав одним із ключових у реформуванні кримінального законодавства України.

Крім того, при оцінці суворості покарання за незаконну передачу дитини для усиновлення без корисливого мотиву постає ще одне гостре питання. Проблема кримінально-правового дисбалансу проявляється в тому, що вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України) визнається привілейованим складом злочину, що карається значно м'якше, ніж передача такої новонародженої дитини в іншу родину матір'ю одразу після пологів поза межами законної процедури, навіть без отримання матеріальної вигоди, яка кваліфікується як торгівля людьми (ч. 3 ст. 149 КК України) – злочин, що належить до категорії особливо тяжких, з передбаченим покаранням у вигляді багаторічного позбавлення волі.

Такий контраст у правовій оцінці викликає низку запитань щодо пріоритетів правового захисту: чому фактичне припинення життя дитини вважається менш суспільно небезпечним, ніж її неформальне передання, нехай і з грубим порушенням процедури, але без летальних наслідків? Чи не свідчить це про асиметрію між акцентом на охорону життя і охороною правової форми, в якій це життя може бути збережене?

Цей дисбаланс загострюється в умовах війни, коли жінки можуть діяти у стані крайньої нужди, рятуючи дитину шляхом її передачі в безпечніше середовище. Відсутність гнучких механізмів правової підтримки для таких рішень підштовхує матерів або до криміналізованих форм влаштування ди-

тини, або – в екстремальних випадках – до фатальних рішень, які, парадоксально, караються м'якше.

Варто підкреслити, що передача батьками власної дитини на незаконне усиновлення, хоча і є порушенням закону, не становить найгіршої форми експлуатації дитини, на відміну від випадків сексуального чи трудового використання або продажу на органи. Тому цілком логічним видається підхід, за якого така поведінка карається м'якше – окремим складом злочину з диференційованою відповідальністю. Українське законодавство могло б перейняти цю модель, спираючись на прогресивну практику європейських країн.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Andrushko A, *Teoretyko-prykladni zasady zapobihannia ta protydivi zlochynam proty voli, chesti ta hidnosti osoby* (Vaite 2020) (in Ukrainian).
2. Verbenskyi M, Minka T, Nehodchenko D, *Protydiviia torhivli liudmy v Ukraini* (Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav 2010) (in Ukrainian).
3. Lipkan V, Kushnir O, *Pravovi ta orhanizatsiini zasady vzaiemodii sub'iektiv protydivi torhivli liudmy* (Akad. nauk vyshch. osvity Ukrainy 2013) (in Ukrainian).

Edited books

4. *Protydiviia orhanizovanii zlochynnosti u sferi torhivli liudmy* (V Borysov, N. Gutorova (red), Odissei 2005) (in Ukrainian).

Theses

5. Kozak V, 'Kryminalna vidpovidalnist za torhivliu liudmy (analiz skladu zlochynu)' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2003) (in Ukrainian).

Websites

6. Family members linked to nearly half of child trafficking cases, new UN-backed data reveals (28 November 2017, United Nations) <<https://news.un.org/en/story/2017/11/637532>> (accessed 20.06.2025).
7. Hartmann M, Nikkel M, 'Familial trafficking: A crime against children' (April 5, 2019, The Exodus Road) <<https://theexodusroad.com/familial-sex-trafficking-a-crime-against-children>> (accessed 20.06.2025).

Alesia Gornostay

HUMANIZATION OF CRIMINAL PUNISHMENT IN CASES OF PARENTAL TRANSFER OF A CHILD FOR ILLEGAL ADOPTION: IN THE SPIRIT OF VOLODYMYR STASHIS'S IDEAS

ABSTRACT. The scientific legacy of Academician V. Stashis constitutes a fundamental part of Ukrainian criminal law doctrine, particularly in the sphere of defining the nature of punishment, its objectives, and the limits of humanizing repressive instruments. His concept of punishment as a necessary but limited means of state coercion, primarily aimed at crime prevention and the resocialization of the offender, remains relevant today.

The issue of humanizing criminal punishment in cases involving the transfer of a child by parents for illegal adoption becomes particularly significant in the context of the full-scale war in Ukraine.

Алеся Горностаї

This is due both to the need to consider complex social, psychological, and economic factors that may compel parents to take such actions, and to the overall shift in criminal law from a punitive model to one that emphasizes an individualized approach to the offender. Moreover, the criminal codes of certain European countries contain specific provisions allowing for less severe punishment in cases of illegal adoption committed by the child's parents.

In this context, the scholarly legacy of V. Stashis gains special importance. V. Stashis consistently advocated for the limited and justified application of criminal punishment, focused not so much on retribution as on achieving resocialization and preventive effects. His approach to punishment – as a socially conditioned but state-controlled instrument of influence, grounded in the principles of justice, proportionality, and humanism – remains highly relevant. In cases involving the transfer of a child by parents for illegal adoption, such a paradigm allows for a re-evaluation of the social danger of the act, taking into account the complex life circumstances of the offenders and the comparative experience of European countries.

Thus, analyzing the possibility of mitigating criminal liability in such cases in the light of V. Stashis's ideas allows not only for the expansion of scientific understanding of this category of crimes, but also for the formulation of practical approaches to their legal assessment in accordance with modern principles of humanistic criminal law.

KEYWORDS: humanization of punishment; human trafficking; illegal adoption; criminal liability for illegal adoption by parents; European experience.